Розділ 3

МЕТОДИКА І ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

УДК 654.567

Басараб В. Я.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ З РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Необхідність підготовки кваліфікованих робітників для сучасного виробництва потребує забезпечення відповідної системи професійно-технічної освіти, яка спрямована на різнобічний розвиток та формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних. Сьогодні науковці та педагоги переглядають традиційну модель обліковця з реєстрації бухгалтерських даних та наголошують на збільшенні професійного складника, приділяють увагу всебічно та гармонійно розвинутій особистості обліковців з реєстрації бухгалтерських даних, розробляють нові підходи до підготовки облікових кадрів.

Під експериментом розуміють дослідницьку діяльність, яка призначена для перевірки висунутої гіпотези, що розгортається у природних або штучних умовах, результатом якої є нове знання, що включає виділення істотних чинників, які впливають на результати педагогічної діяльності. Педагогічний експеримент – експеримент, завданням якого є з'ясування порівняльної ефективності вжитих у навчально-виробничій діяльності технологій, засобів, методів, прийомів, нового змісту тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуваній проблемі присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Л. Волкової; І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Кравець, М. Левочко, В. Радкевич, М. Ростоки, Л. Сушенцевої, А. Тупчій.

Формулювання цілей статті, постановка завдання. Метою статті є визначення і теоретичне обґрунтування організації проведення дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Виклад основного матеріалу. Дослідно-експериментальна робота спрямовувалось на перевірку педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.

Експеримент (від лат. *exsperimentum* – випробовую) – форма пізнання об'єктивної дійсності, один із основних методів наукового дослідження педагогічних явищ. Пов'язаний зі створенням дослідником специфічних умов і полягає в організації цілеспрямованого спостереження. Його доцільно застосовувати в тих ситуаціях, які необхідно перевірити.

Важливо, що під час експерименту сам дослідник може створювати психологічне і педагогічне явище, яке його цікавить; чітко враховувати різні умови, що впливають на досліджуване явище; змінювати одні умови та зберігати інші, тим самим розкриваючи причини педагогічних явищ; повторювати дослідження, нагромаджуючи дані, на основі яких судити про типовість або випадковість прояву явища; довести надійність висновків [1].

Педагогічний експеримент – це спеціальна організація педагогічної діяльності вчителів і учнів з метою перевірки і обґрунтування заздалегідь розроблених теоретичних припущень або гіпотез; це метод пізнання, за допомогою якого досліджуються педагогічні явища, факти, досвід [2]; це науково поставлений досвід перетворення педагогічного процесу в умовах, що точно враховуються [3]; це спеціальна організація педагогічної діяльності вчителів і учнів з метою перевірки і обґрунтування заздалегідь розроблених

теоретичних припущень або гіпотез [4]; це науково поставлений досвід перетворення педагогічного процесу в умовах, що точно враховуються [5]; це активне втручання дослідника в педагогічне явище, яке вивчається ним з метою відкриття закономірностей і зміни існуючої практики [6]; метод пізнання, за допомогою якого досліджуються педагогічні явища, факти, досвід [7].

Під поняттям «педагогічний експеримент» розуміється спеціальне внесення в педагогічний процес принципово важливих змін відповідно до завдання дослідження й гіпотези; така організація процесу, яка б давала можливість бачити зв'язки між досліджуваними явищами без порушень його цілісності; глибокий якісний аналіз і якомога точніше кількісне вимірювання як внесених у педагогічний процес змін, так і результатів усього процесу [8, с. 193].

Вище зазначені визначення щодо педагогічного експерименту можна доповнити і уточнити. Отже, педагогічний експеримент – це наукова-педагогічна та методична система організації навчально-виробничого процесів, спрямована на відкриття в педагогіці нового передового педагогічного досвіду, перевірки та обґрунтування заздалегідь розроблених наукових припущень.

У процесі дослідно-експериментальної роботи використано сукупність методів і процедур збору даних, їх обробки, інтерпретації, аналізу, реалізації формувального педагогічного впливу, встановлення надійності висновків, а також застосування результатів у педагогічній практиці.

Розроблені програма й методика зумовили необхідність проведення дослідно-експериментальної роботи в природних умовах і визначення критеріїв, згідно з якими передбачалося оцінювання рівнів сформованості ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних (далі ОзРБД).

Психолого-педагогічний аналіз і вивчення сучасного стану сформованості ключових компетентностей майбутніх ОзРБД, визначення та обґрунтування умов формування ключових компетентностей майбутніх ОзРБД дали можливість розробити модель ключових компетентностей майбутніх ОзРБД, що потребують експериментальної перевірки.

Відповідно до вищезазначеного, необхідно виокремити основні завдання експериментальної роботи, що передбачає: розробку змісту, організації та методики формувального етапу педагогічного експерименту; перевірку результативності педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх ОзРБД; дослідження та обґрунтування методичних рекомендацій щодо впровадження обґрунтованих педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх ОзРБД.

Успіх науково-педагогічних досліджень значної мірою визначається розвитком методологічного апарату. Існують методологічні принципи, яких рекомендують дотримуватись у науково-методологічних дослідженнях [9].

Принцип детермінізму. Він полягає в тому, що психіка визначається способом життя. Психічний розвиток дитини визначається роллю навчання та виховання, ступенем сформованості мозку та нервової системи дитини, впливом попередніх етапів психічного розвитку.

Принцип об'єктивності. Полягає в обґрунтованості висновків за рахунок збору достатньої для цього кількості фактичного матеріалу, адекватності математичного апарату до завдань дослідження, перевірки отриманих висновків декількома методами, валідності обраних методик тощо.

Принцип єдності психіки та діяльності. Цей принцип означає, що свідомість та діяльність не протилежні одне одному, але й не тотожні. Вони утворюють єдність. Свідомість складає внутрішній план діяльності, її програму. Це слід розуміти так, що вивчати дітей, їх свідомість необхідно в діяльності – процесі їх навчання та виховання.

Принцип розвитку. Необхідно враховувати особливості віку, який передує

досліджуваному, тенденції розвитку вікового етапу, що досліджується.

З метою забезпечення об'єктивності результатів експериментального дослідження робота тривала впродовж 2007–2015 років.

Експериментальне дослідження з формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних проходило в три етапи, які представлені на рис. 1.1.

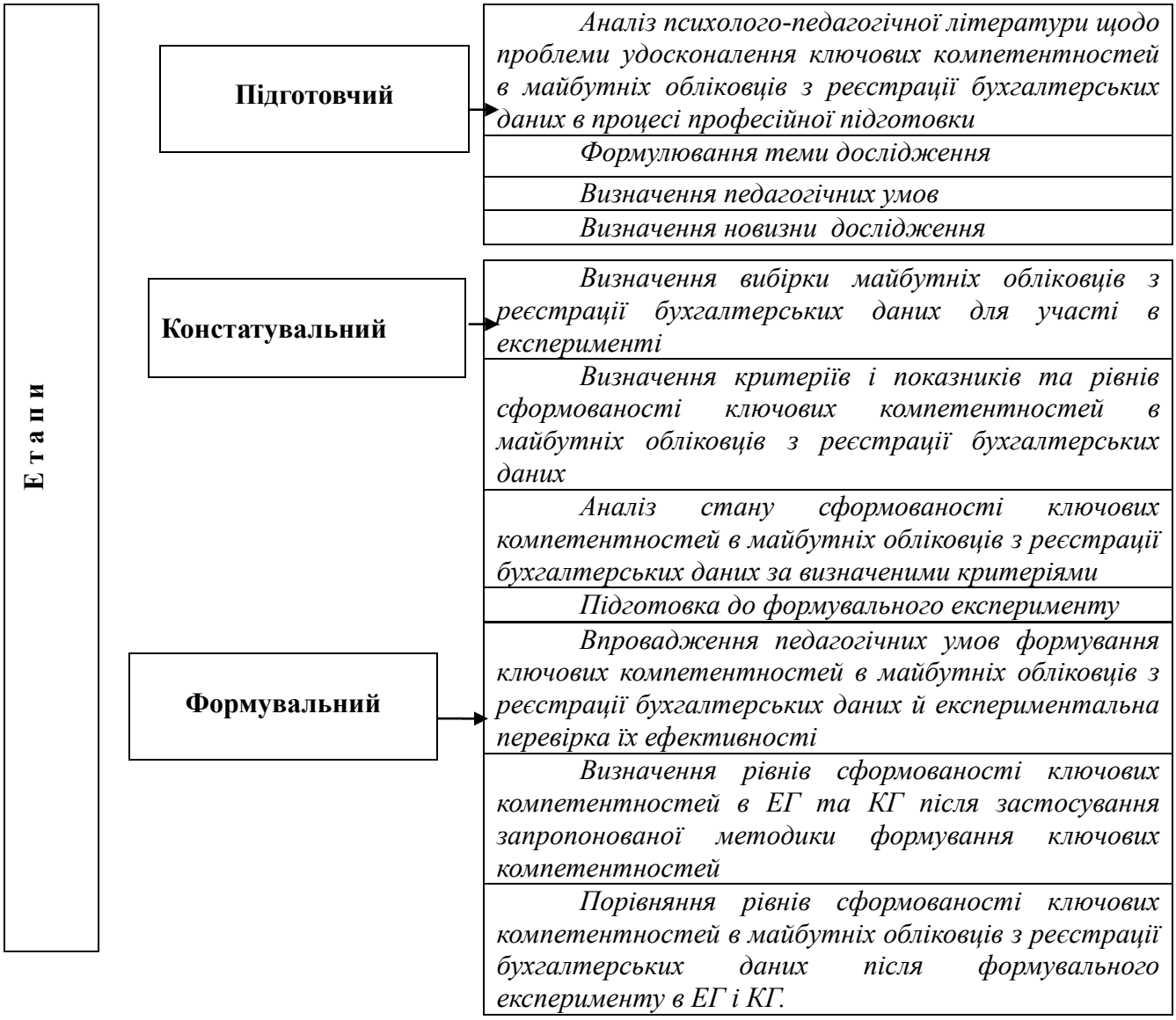

Рис. 1. Етапи експериментального дослідження з формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних (джерело – розроблено автором)

На *першому етапі* (2007–2008) зроблено аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми удосконалення ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних в процесі професійної підготовки; формулювалася тема дослідження та педагогічні умови формування; визначалася новизна дослідження.

На підготовчому етапі визначаємо експериментальні бази дослідження: ДНЗ «Радомишльський професійний ліцей» Житомирської області; ДНЗ «Дубенське вище художнє професійно-технічне училище» Рівненської області; ДНЗ «Юр'ївське професійно-технічне училище № 81» Дніпропетровської області; ДНЗ «Вище професійне училище НАУ м. Києва»; ДНЗ «Хустський професійний ліцей сфери послуг» Закарпатської області;

ДНЗ «Івано-Франківський професійний політехнічний ліцей» та ДНЗ «Богородчанський професійний будівельний ліцей» Івано-Франківської області.

На другому етапі проводився *констатувальний експеримент* (2009–2011), метою якого було формування вибірки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних для участі в експерименті; визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; розробка методики формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; удосконалення навчально-методичного забезпечення щодо формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; аналіз стану сформованості ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації; підготовка до формувального експерименту.

На констатувальному етапі експерименту ми використовували теоретичні та емпіричні методи дослідження. Зазначимо, що у нашому розумінні поняття «метод» – це шлях досягнення очікуваних результатів.

Третій етап – формувальний експеримент (2012–2015), метою якого було впровадження педагогічних умов формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; упровадження моделі сформованості ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; впровадження навчально-методичного забезпечення щодо формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; застосування методики формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних; визначення й порівняння рівнів сформованості ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних в учнів ІІІ курсу ЕГ (123) і КГ (125) за професією «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» після впровадження педагогічних умов формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних за мотиваційним, комунікативним, когнітивним та результативним критеріями.

Для обґрунтування методики діагностики формування ключових компетентностей майбутніх ОзРБД використовувались різноманітні джерела збору необхідної інформації, серед яких були наступні емпіричні методи:

– *спостереження*, що проводилося на теоретичних, лабораторно-практичних заняттях та виробничому навчанні для учнів, які навчаються за професією «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» у ПТНЗ. Під час спостереження вивчалися: рівень знань учнів зі спеціальних предметів; особистісні можливості; мотиваційні чинники навчання; вміння застосовувати набуті знання на виробництві та практиці. Вивчалися прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів, які використовуються викладачами та майстрами виробничого навчання ПТНЗ. Результати спостереження дозволили отримати інформацію про рівні розвитку особистості учнів, спостереженням зафіксовано одноманітність прийомів активізації навчально-виробничого процесу. Цей метод необхідний для одержання більш точної інформації про готовність майбутніх ОзРБД до професійної діяльності;

– *тести* – завдання, виконання яких дали можливість в обмежений період часу отримати характеристики щодо індивідуального розвитку майбутніх ОзРБД, знань, навичок інших особистісних характеристик по певним параметрам, а саме: культура спілкування; рівень відповідальності та креативності. Виконання тестів було за формою проведення індивідуальними та груповим, усним та письмовим, бланковим, комп’ютерним, вербальним і невербальним. При цьому кожний тест мав декілька складових.

Ми згідні з думкою автора, що комп’ютерні тести прийнято виокремлювати як автоматизовані види тестування, тому що вони здійснюються у формі діалогу піддослідного та комп’ютера. Ці тести отримують велике поширення завдяки полегшенню обробки: відповіді учня поступають в пам’ять ЕОМ, і результати їх легко опрацювати,

подати їх у вигляді графіків, таблиць, малюнків [10];

– *анкетування (опитування)* застосовувалось для перевірки: рівня сформованості навичок роботи з комп'ютерними технологіями; ставлення до обраної професії; визначення мотивації навчання. Цей метод дозволив з'ясувати мотиваційну структуру навчальної діяльності учнів, визначити їх ставлення до майбутньої професійної діяльності.

При розробці анкет ми дотримувалися таких правил: зміст запитань повинен відповідати темі та завданням дослідження; форма запитань має відповідати портретові передбачуваного респондента; запитання повинні бути короткими, зрозумілими, доступними для опитуваних; анкета має бути охайно оформленою; складати так, щоб анкета надалі була придатною для комп'ютерного опрацювання;

–*бесіди*, що проводилися із учнями І-ІІІ курсів ПТНЗ. У ході їх проведення було виявлено ставлення учнів до майбутньої професії, можливість використання отриманих знань для подальшого розвитку;

–*аналіз документації* проводився при вивченні результатів атестації учнів, контрольних (тематичних) робіт з метою статистичної обробки якості знань учнів. Методи статистичної обробки результатів експериментальної роботи дозволили одержати об'єктивні дані про результати експерименту та обґрунтувати висновки. Для перевірки статистичних гіпотез було використано критерії статистичної оцінки розбіжностей. Серед статистичних критеріїв було використано параметричні (включають у формулу розрахунку параметри розподілу, тобто середні й дисперсії). Оцінка дослідно-експериментальних результатів за зазначеним критерієм підтвердила динаміку сформованості ключових компетентностей майбутніх ОзРБД як наслідок впровадження розроблених педагогічних умов;

–*метод експертних оцінок* дав змогу отримати фактичні первинні дані щодо об'єкта дослідження, провести моніторинг, виявити залежність за відповідними критеріями та показниками.

Висновки. Організація проведення дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних необхідно здійснювати на засадах емпіричних методів, а саме: спостереження, анкетування, тести та бесіда, які дають можливість сформувати в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних комунікативну, економічну та інформаційну компетентності.

Література:

1. Ягупов В. Педагогіка: навч. посіб. / В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
2. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований: В помощь начинающему исследователю / М. Н. Скаткин. – М., 1986. – 152 с.
3. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів: навч. посіб. / Іван Павлович Підласий. – К.: Україна, 1998. – 343 с.
4. Харламов И. Ф. Педагогика: навч. посіб. / И. Ф. Харламов. – М., 1990. – С. 24.
5. Подласый И. И. Педагогика: В 2 т. М.: Просвещение, 1999. – 256 с.
6. Колеснікова Н. В. Система демонстрації програм та контролю знань в інтегрованому середовищі вивчення курсу «Основи алгоритмізації та програмування». / Н. В. Колеснікова, А. В. Надєєва // Інформаційні технології в освіті: Зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. – Вип. 1.– С. 55-59.
7. Скаткин М. Н. Методология и методика педагогических исследований: в помощь начинающему исследователю / Михаил Николаевич Скаткин. – М.: Педагогика, 1986. – 152 с.
8. Лузан П., Сопівник І., Виговська С. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посібник. – 4-е вид. допов. – К.: НАКККіМ, 2012. – 368 с.
9. Материалы инновационного практикума «Роль экспериментальной деятельности в совершенствовании профессиональной компетентности учителя». – Кустанай: гор.

метод. кабинет, 2006.
10. Селевко Г. К., Басов А. В. Новое педагогическое мышление: педагогический поиск и экспериментирование. – Ярославль: Ин-т усовершенствования учителей, 1991.

У статті розглянуто організацію проведення дослідно-експериментальної перевірки педагогічних умов формування ключових компетентностей майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних у професійно-технічних навчальних закладах. Здійснено аналіз психолого-педагогічної літератури та уточнено поняття «педагогічний експеримент». Розроблено етапи експериментального дослідження з формування ключових компетентностей в майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних.
Ключові слова: методика, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, знання, вміння.

Басараб В. Я. Экспериментальная проверка педагогических условий формирования ключевых компетентностей будущих учетчиков регистрации бухгалтерских данных в профессионально-технических учебных заведениях. В статье рассмотрена организация проведения опытно-экспериментальной проверки педагогических условий формирования ключевых компетенций будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных в профессионально-технических учебных заведениях. Осуществлен анализ психолого-педагогической литературы и уточнено понятие «педагогический эксперимента». Разработаны этапы экспериментального исследования по формированию ключевых компетентностей будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных.
Ключевые слова: методика, педагогическое наблюдение, педагогический эксперимент, знания, умения.

Besarab V.Experimental check of key competences' forming pedagogical conditions for future record keepers of accounting data registration in vocational education and training schools. In the article the organization of research and experimental validation of pedagogical conditions of formation of key competences of future accountants from accounting data registration in vocational schools. The analysis of psychological and educational literature and a concept of «pedagogical eksperment». Developed stages of experimental studies on the formation of key competencies in future accountants on accounting registration data.
Key words: methods, teacher observation, experiment teaching, knowledge, skills.

Рецензент: Сушенцева Л.Л., доктор педагогічних наук, доцент

УДК 378.018:044:621.395

Грушева А. А., Філіппова Л. Л.

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ЗА І ПРОТИ

Постановка проблеми. За умов інформатизації різних сфер суспільства особливого значення набуває застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Під їх впливом освіта стає більш мобільною і доступною. Як новий напрям в дистанційній освіті зароджується нове навчання – мобільне, яке використовує в якості засобів мобільні бездротові пристрої, темпи поширення яких інтенсивно зростають.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Аналіз публікацій свідчить про розвиток педагогічної думки щодо перспектив мобільного навчання в Україні та за її межами. Передумови для мобільного навчання були закладені ще в 70-х роках ХХ ст., коли А. Кей запропонував ідею «комп’ютера за розміром книги» для освітніх цілей.